

Наталія ЯКИМЧУК,

*завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національної академії прокуратури України,
старший радник юстиції, доктор юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ «ПРАВОВИЙ СТАТУС», «ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ», «ПРАВОВИЙ МОДУС» ТА «ПРАВОВИЙ РЕЖИМ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Ключові слова: правовий статус; правове положення; правовий режим; правовий модус; суб'єкт права.

Визначення будь-якого поняття, а особливо юридичного, має велике практичне значення і виконує не лише інформаційні, а й правові функції. В юридичній науці термін «правовий статус» є одним із найбільш уживаних, проте зазвичай кожен тлумачить і застосовує його з урахуванням власного праворозуміння. Незважаючи на те, що категорія правового статусу – порівняно нова в науці, за досить нетривалий період вона впевнено ввійшла і в науковий обіг, і в положення законодавства. Зокрема, цей термін та його окремі види одержали закріплення в назвах ряду законів України, а саме: «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» та інших. Широко застосовується ця правова категорія і при окресленні правового положення таких суб'єктів права, як організації, публічно-правові утворення, територіальні громади, міжнародні організації тощо. Вкрай важливою категорією «правовий статус» стала для окреслення меж правового положення фізичних осіб, які перебувають на державній службі, здійснюють делеговані владні повноваження.

З огляду на викладене перед правовою наукою постали нові завдання щодо визначення змісту цієї правової категорії. Окрім цього, останнім часом термін «правовий статус» вживається і стосовно об'єктів права, що знову викликає потребу встановити допустимі межі його вживання та розмежування із такою категорією, як «правовий режим».

До 60-х років ХХ століття правовий статус переважно ототожнювали з правоздатністю і не розглядали як самостійну правову категорію. Обидві ці якості виникають і припиняються у суб'єкта одночасно, обидві рівною мірою невідчужувані. В цьому їх подібність, що слугувала підставою для ототожнення. Лише в подальший період, з розвитком юридичної думки, в 70–80-х роках ХХ століття, категорія правового статусу активно вивчалася та застосовувалась, сформувавшись як одне із ключових понять правознавства, зафіксоване у законодавстві. Проблеми правового статусу були предметом дослідження багатьох теоретиків права, державознавства, представників галузевих правових наук. Однак вони і досі перебувають у центрі наукових дискусій.

Загальнотеоретичні питання правового статусу досліджувались у працях С.С. Алексєєва, А.Б. Венгерова, Л.Д. Воєводіна, В.А. Купчинського, Г.Н. Мананкова, Н.І. Матузова, А.В. Міцкевича, В.І. Новосьолова, М.Ф. Орзіха, В.А. Патюліна, В.Н. Протасова, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, Р.О. Халфіної, Л.С. Явича, Ц.А. Ямпольської та інших.

Сьогодні усі науковці визнають, що від правового статусу значною мірою залежить активність суб'єкта, можливість прояву ним своїх здатностей, забезпечення потреб і захищеності з боку держави. Було з'ясовано, що правоздатність та правовий статус – різні явища і категорії. Вони співвідносяться як частина і ціле. Правовий статус, безумовно, ґрунтується на правоздатності, але до неї не зводиться. Це поняття ширше, більш змістовне і є структурно складнішою категорією, що виступає узагальнюючим, збірним

терміном. Проте думки вчених з цього приводу різняться.

Латинське слово *status* (у перекладі означає положення, стан когось-небудь або чогось-небудь, а також становище) позначає у своєму первісному значенні і загальне становище окремої особи (особистості) в суспільстві, і сукупність усіх (або частини) її юридичних прав та обов'язків [1, 300].

У зв'язку з цим у літературі були висловлені пропозиції, зокрема, про:

1) розмежування понять «правовий статус» і «правове положення», оскільки перше виступає частиною (ядром) другого (Н.В. Вітрук, В.А. Кучинський [2; 3]); 2) про тотожність цих понять і відсутність практичної чи теоретичної необхідності в їх розмежуванні, оскільки вони, на думку вчених, збігаються і за етимологією, і за змістом (Н.І. Матузов [4, 224–225], Новосьолов В.І. [5, 23]). Тобто в юридичній літературі нерідко допускається змішування понять «правовий статус» та «правове положення» (і навіть правосуб'єктність), особливо в дослідженнях щодо особистості [6, 5–6; 7, 512; 8, 558].

У широкому розумінні «правове положення» як термін застосовується до окремо взятої групи суб'єктів права, що може мати різновиди. Зокрема, до «правового положення особи» включають «правовий статус громадянина», «правовий статус іноземця», «правовий статус апатрида» [9, 150]. В даному разі суб'єкти правового положення є абстрактними суб'єктами права, що відносяться до загальної групи [10, 6]. Цей підхід не одержав широкого визнання. У вузькому розумінні термін «правове положення» застосовується для характеристики положення конкретної особистості в даний момент [11, 200–201]. Ця точка зору на сьогодні одержала більшість прихильників, і передусім тому, що вона дає можливість об'єднати усі правові статуси, якими наділений не абстрактний, а реальний суб'єкт права, незалежно від того, нормами якої галузі права передбачено той чи інший його галузевий статус.

В.С. Нерсисянц вказує, що не потрібно змішувати абстрактного суб'єкта об'єктивного права (абстрактного учасника абстрактного правовідношення) і конкретного, індивідуально визначеного суб'єкта права (учасника конкретного правовідношення) [7, 504–505].

У такому випадку під правовим положенням розуміють правове положення конкретного суб'єкта права, яке визначається як його загальним правовим статусом, галузевими правовими

статусами, так і сукупністю конкретних правових зв'язків тривалого характеру, в яких він перебуває, зокрема, по відношенню до держави, громадянином якої він є. До «правового положення особи» включають «правовий статус громадянина», «правовий статус іноземця» чи «правовий статус апатрида» [9, 150]. В даному разі суб'єкти правового положення є абстрактними суб'єктами права, що відносяться до загальної групи [10, 6].

Поняття ж «правовий статус» вказує на місце суб'єкта в системі правовідносин, що характеризується передусім його правами й обов'язками. Відповідно, поняття «правове положення» відображає функціональну роль та вказує місце суб'єкта в системі суспільних відносин. Тому це поняття не повинно бути тотожним поняттю правового статусу. У зв'язку з цим мають рацію ті автори, які під правовим статусом розуміють юридично виражене суспільне положення абстрактної, а не конкретної особи (М.Г. Александров [12, 4–5], Л.Д. Воеводін [13, 44], Н.І. Матузов [14, 190], В.Д. Попков [15, 7] та інші).

При цьому категорію «правовий статус» вживають, як правило, з посиланням на галузь права, норми якої його регламентують (зокрема, конституційно-правовий, цивільно-правовий статус тощо), оскільки правовий статус вказує на місце суб'єкта в певній сфері суспільних відносин, що регулюються нормами визначеної галузі права [16].

Складно не погодитись із твердженням Б.М. Карданова, який вказує, що «характерними особливостями правового статусу є те, що він невідчужуваний і такий, що не передається, тобто його носій не може відмовитися від нього і його неможливо передати іншій особі, він невід'ємний, оскільки виражає суспільне положення його носія» [17, 13]. Ці особливості обумовлені тим, що правовий статус суб'єкта права прямо і безпосередньо впливає з норм об'єктивного права. Правовому статусу, закріпленому у законодавстві державою за суб'єктом суспільних відносин, притаманна визначеність, певна стабільність і стійкість, а також те, що він може зазнавати трансформації за умови зміни ролі та положення самого суб'єкта в системі галузевих правовідносин.

Окремі правові статуси суб'єкт права може і не використовувати, проте в простір його правового положення вони входять як потенційні, нарівні з тими правовими статусами, які активно ним реалізуються.

Правовий статус, як зазначив О.Ю. Якимов, асоціюється зі стабільним правовим станом

суб'єкта, а правове положення розглядається передусім як сукупність прав та обов'язків, що зазнає постійних змін, обумовлених його вступом в ті чи інші правовідносини [10, 7].

Отже, категорія «правове положення» значно ширша, оскільки характеризує місце суб'єкта в системі суспільних відносин загалом, в розрізі усіх видів правовідносин (як правило, сталих), у яких він перебував в даний момент [18, 123], реалізуючи відповідні правові статуси. Правовий статус не може бути індивідуальним за своєю правовою природою. Він завжди розрахований на визначену групу суб'єктів права. Отже, переконливим є висновок О.Ю. Якимова про те, що коли йдеться про конкретного (персоніфіковано визначеного) суб'єкта, замість терміна «конкретний індивідуальний правовий статус» доцільно вживати інший термін – «правове положення» [10, 9].

У кожній галузі права є спеціальні норми, призначення яких – встановити коло осіб, що підпадають під дію норм даної галузі. Робиться це шляхом перерахування ознак, якими суб'єкти мають володіти, щоб виступати в ролі адресатів норм галузі. «Претендент» на статус суб'єкта права за своїми особливостями потенційно має бути здатний виступати носієм суб'єктивних прав і обов'язків у визначеній сфері суспільних відносин, тобто повинен мати комплекс соціальних передумов, що дають змогу надати йому суб'єктивні права й обов'язки. До таких особливостей (соціальних передумов) належать [19, 96]: а) зовнішня відокремленість, яка характеризується наявністю системоутворюючих ознак; б) персоніфікація у визначеного типу суспільних відносинах, тобто здатність виступати у вигляді єдиної особи – персони, суб'єкта права; в) здатність виражати і здійснювати або персоніфіковану волю у відносинах з державою, або державну волю у процесі правового регулювання суспільних відносин.

«Правовий статус» – категорія одночасно і об'єктивного, і суб'єктивного права. В сфері об'єктивного права поняття статусу може бути ототожнено з поняттям статуту. Статут (від *statuo* – постановляю) – це устав, збірник правил, що визначає повноваження і порядок діяльності будь-якої організації [20, 383]. Як устав, уложення, положення про що-небудь визначають даний термін В.І. Даль, С.І. Ожегов та інші [21, 319; 22, 864]. Інакше кажучи, норми об'єктивного права, що визначають правовий статус суб'єкта, є, по суті, статутом даного суб'єкта. Система статутних прав і обов'язків суб'єкта в широкому розу-

мінні характеризує правовий статус абстрактного суб'єкта права. Статутні права є повністю деперсоніфікованими і меншою мірою деперсоніфікації вони відносяться до певних видів суб'єктів суспільних відносин, а більшою – до всіх і кожного, оскільки вони мають їх сприймати як належні.

О.І. Харитонова виокремлює такі характерні риси правового статусу [23, 79]: 1) у ньому знаходиться відображення і вираження воля держави; 2) його зміст, що має певну стабільність, змінюється не з волі осіб, а з волі законодавця; 3) елементи правового статусу – загальні (статусні) права та обов'язки суб'єкта об'єктивного права, його юридична відповідальність – формулюються та існують у формі правових приписів. Як у загальній теорії права, так і в галузевих науках наголошується передусім на єдності правового статусу для всіх [24], і водночас його диференціація визначається необхідною для будь-якого серйозного дослідження даної проблеми.

Т.К. Прімак та К.А. Орлова цілком слушно зазначають, що вживання термінів, які характеризують юридичне положення суб'єкта в різному контексті, «... викликано тим, що розроблювані поняття, терміни та категорії ґрунтуються на різному розумінні права, що стало нарижним каменем для відомих наукових шкіл: юридичного позитивізму, соціологічної юриспруденції, природно-правового спрямування тощо» [25, 20]. Відмова від радянського позитивного права, існування дискусій про концепції права, наявність правового плюралізму – все це підтверджує актуальність проведення «інвентаризації» базових положень теорії суб'єкта права та, відповідно, його правового статусу. Зважаючи на викладене, можна констатувати, що категорії «правовий статус» та «правове положення» нерозривно пов'язані з природно-правовою доктриною, уявлення про зміст прав і свобод людини, що постійно розвиваються, дають змогу більш широко розглядати ці категорії, тому що до них входять не лише права і свободи суб'єкта приватного права, які визнала держава в нормативно-правовому порядку, а й не визнані нею можливості такого суб'єкта. І навпаки, теорія правового статусу публічного суб'єкта зобов'язує державу максимально скрупульозно виписувати в законодавстві всі його аспекти як щодо прав і обов'язків, принципів і меж здійснення повноважень та реалізації публічного інтересу, засад відповідальності тощо, так і щодо тих завдань і функцій, які на нього покладаються [26]. Важливим кроком на

шляху розвитку теорії правового статусу є й те, що базовий правовий статус особистості дедалі менше залежить від внутрішньодержавного права. Права і свободи людини як особливий предмет міжнародного визнання та захисту в своїй сукупності представляють базовий фундаментальний правовий статус особистості, який є постійним, незмінним та транскордонним, що стало результатом сприйняття усіма державами світу як стандарту комплексу прав і свобод людини, закріплених в Загальній декларації прав людини і прийнятих на її основі пактах. Загальний та галузеві правові статуси особи, пов'язані з її правовим зв'язком із державою, мають більшою мірою внутрішньодержавний характер. Відповідно, Т.К. Прімак та К.А. Орлова пропонують їх називати «юридичні статуси» [25, 21].

Слід також зазначити, що традиційно розмежовують загальний і спеціальний правові статуси. Загальний правовий статус і спеціальні правові статуси суб'єктів є стабільними, оскільки норми права змінюються не з волі суб'єкта, а в нормативному порядку. Спеціальний же правовий статус визнають сукупністю прав і обов'язків, що конкретизують та доповнюють загальні права й обов'язки стосовно різних осіб, які мають різне службове, сімейне та інше становище [2, 186].

Усебічне вивчення на галузевому рівні особливостей правового статусу потребує введення нової термінології, яка відповідала б поняттю спеціального статусу. Отож останнім часом дедалі частіше на основі відповідних напрацювань теоретиків права і галузевих науковців висловлюються і одержують схвалення пропозиції називати більш деталізовані різновиди спеціального статусу [27, 28; 28, 46] або окремих сторін (проявів) реалізації загальних та спеціальних правових статусів правовими модусами. Під правовим модусом, зокрема В.А. Патюлін, який ввів до наукового обігу цю категорію, визначав сукупність норм об'єктивного права, що закріплюють права та обов'язки суб'єктів, які належать до визначених соціальних груп і відмежовані за певними критеріями. Судження В.А. Патюліна з цього приводу зводиться до конкретизації загального поняття правового статусу суб'єктів права даного виду (наприклад, громадян), конструювання на основі правового статусу правового модусу визначеної категорії цього виду суб'єктів права із визначеними (відповідними) ознаками (наприклад, вік, стать, рід занять, професія тощо) [27, 28–29].

Про влучність та повноту поняття «правовий модус» вказували Р.П. Мананкова та С.А. Зінченко [29, 11, 17; 30, 106], визнаючи правовий модус сходинкою до конкретизації правового статусу. В.В. Ровний зазначив, що необхідність звернення до терміна «правовий модус» і доцільність його використання як самостійної лексичної одиниці вбачається досить позитивним кроком, оскільки він спрямований на збагачення юридичної лексики в цілому та вирішення низки більш приватних юридично-технічних питань [31, 125]. Водночас О.Ю. Якимов сприйняв цю новацію негативно, зауваживши, що термін «правовий модус» не розкриває зміст окресленої категорії [10, 8], а Н.І. Матузов оцінює його як не цілком «елегантний» стилістично і зайвий. Натомість основною ознакою категорії «правовий модус», на думку В.А. Патюліна, є її конкретність і соціальна спеціалізованість, тому даний термін застосовується для визначення особливого (за колом осіб, у часі, просторі тощо) спеціального правового положення суб'єкта, тобто поряд із поняттям «спеціальний правовий статус» [27, 28].

У перекладі з латини *modus* – це міра, межа, спосіб, правило [1, 217]. У XVII–XVIII століттях модусом окреслювали властивість предмета, характерну йому не постійно, а лише в певному стані – на відміну від атрибута (невідчужуваної властивості предмета). Пізніше правовим модусом почали визначати обсяг та межі специфічних прав і обов'язків, особливе положення визначеної категорії суб'єктів. Судження, зокрема В.А. Патюліна, з цього приводу зводиться до конкретизації загального поняття правового статусу суб'єктів права даного виду (наприклад, громадян) та пропозиції сконструювати на основі правового статусу правовий модус визначеної категорії цього виду суб'єктів права за визначеними (відповідними) ознаками (наприклад, вік, стать, рід занять, професія тощо) [27, 28–29]. Однак правовий модус стосовно суб'єкта права може означати, по-перше, певний ступінь (модифікацію) конкретизації спеціального правового статусу і, по-друге, останнім часом широко використовується для характеристики статусу суб'єкта на певному етапі процесу (процедури) [32] або у визначеній галузі управління, адміністрування, функціональної діяльності тощо. Процес, як правило, циклічний і має свої стадії, кожна з яких передбачає реалізацію специфічного набору прав і обов'язків суб'єкта права. У певному процесі (бюджетному, державному, кримінальному, ци-

вільному тощо) відповідний суб'єкт права наділяється модифікованим спеціальним правовим статусом, який відповідає його правовому положенню на визначеній стадії (етапі), тобто відповідним правовим модусом. Отже, попит на категорію «правовий модус» цілком відповідає сучасному стану суспільних відносин, опосередкованих правом, та збагаченню юридичної лексики. Ідея, пов'язана з правовим модусом, одержала певну підтримку серед науковців. Зокрема, запропоновано співвідносити категорії «спеціальний правовий статус» та «правовий модус» як загальне та особливе [32, 88]. Обсяг спеціального статусу є базовим для формування категорії правового модусу як конкретизованої, соціально спеціалізованої і часто нетривалої в часі структури, оскільки в кожному правовому модусі проявляється лише певна частина спеціального правового статусу суб'єкта: 1) у відповідному процесі, що характеризується динамікою розкриття елементів спеціального правового статусу залежно від стадій цього процесу (модус операнді): зокрема, прокурор як процесуальний керівник досудовим розслідуванням, прокурор як суб'єкт підтримання державного обвинувачення, адвокат на стадії судового розслідування, підозрюваний в судовому розгляді кримінального провадження тощо; 2) у відповідній сфері суспільних відносин, в яких може бути розкрито лише окрему сторону спеціального правового статусу, статичний аспект, що не залежить від стадій процесу (модус вівенді): зокрема, Президент України як Верховний головнокомандувач Збройних Сил України; прокурор як керівник прокуратури відповідного рівня; прокурор транспортної прокуратури, прокурор екологічної прокуратури тощо. Зазначимо, що В.В. Ровний пропонував з метою відмежування правових модусів використовувати не інститут спеціальної правоздатності, а ознаку більш специфічної модусної дієздатності, яка, зважаючи на зміст правового модусу, може бути внутрішньогалузевою чи міжгалузевою [33, 87].

Від понять «правовий статус», «правове положення», «правовий модус» слід відрізнити і поняття «правовий режим». Особливо актуальності це питання набуває в площині розмежування таких термінів, як «правовий статус» та «правовий режим».

Спочатку термін «правовий статус» розроблявся теоретиками права щодо особистості, і лише пізніше – щодо юридичних осіб, органів держави та державних службовців, публічно-правових утворень, міжнародних утворень тощо. Однак

сьогодні він вживається і при характеристиці майна, територій, природних об'єктів, нормативно-правових актів тощо, в зв'язку з чим терміни «правовий статус» та «правовий режим» деякі учені ототожнюють або вживають як взаємозамінні.

У назвах низки нормативно-правових актів термін «правовий статус» вживається не стосовно суб'єктів, а щодо об'єктів, зокрема у законах України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» від 15 лютого 1995 року №56/95-ВР, «Про внесення змін до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» щодо розширення груп територій, які визнаються депресивними, та надання їм такого статусу» від 21 квітня 2011 року №3275-VI, у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання статусу спеціальної зони з виробництва сировини, що використовується для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування» від 3 жовтня 2007 року №1195 тощо. При цьому спільним для них є те, що їхніми положеннями встановлюються певні соціальні гарантії, пільги тощо. Тобто закріплюються нові можливості суб'єктів, які вступають у відносини в ході реалізації положень вказаних нормативно-правових актів. Коли ж ідеться про правовий режим, то переважно він поширюється на ситуації, за яких обсяг можливостей суб'єктів звужується. Проте, на нашу думку, стосовно об'єкта відносин може йтися лише про правовий режим, за якого відбувається розширення можливостей щодо реалізації прав суб'єкта чи їх звуження. Вживання терміна «правовий режим» лише в негативному його значенні сформувалось у часи авторитарного режиму.

Проте і персоніфікація об'єкта не є виправданою. Аналіз нормативних актів та наукових праць дає можливість зробити висновок, що терміни «правовий статус» і «правове положення» виправдано вживаються для характеристики суб'єктів права, в той час як «правовий режим» – щодо об'єктів, і лише в окремих випадках щодо суб'єктів права «... у зв'язку з тим, що метою правових режимів є специфічне регламентування конкретних сфер суспільних відносин з виділенням у часових та просторових межах певних суб'єктів і об'єктів права» [26, 22].

Слово «режим» (фр. *regime*, лат. *regimen* – управління) може вживатися в різних значеннях, наприклад, державний лад, спосіб правління; точно встановлений розпорядок чого-небудь; умови діяльності, роботи, існування чого-небудь. Але переважне значення має тлумачення поняття

«режим» як системи правил, норм, заходів, необхідних для досягнення тієї чи іншої мети.

Наприклад, С.С. Алексєєв правовий режим визначає як порядок регулювання, виражений у комплексі правових засобів, що характеризують поєднання взаємодіючих дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань, які створюють особливе правове регулювання [34, 185].

Термін «правовий режим» закріплений у законодавстві, зокрема вживається в назвах законів України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів», «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про особливості правового режиму майнового комплексу Національної академії наук України», «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», «Про правовий режим воєнного стану» та інших.

На думку Е.Г. Белькової, вказаний термін характеризує засади, принципи, на яких ґрунтується правосуб'єктність фізичних осіб [28, 44–47]. Проте правовий режим більшою мірою означає принципи, умови, правові межі реалізації суб'єктом його правового статусу, передусім прав і обов'язків, встановлених у законодавстві. Визначення особливих правових режимів обумовлене питаннями національної безпеки (режим воєнного стану), громадського порядку (комендантський режим), захисту державної території (режим прикордонної зони), її економічної зони (режим митної зони), питаннями подолання наслідків у зонах екологічного лиха (режим зони відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення), визнанням необхідності створення особливих умов захисту населення, що проживає в несприятливих природних умовах (режим гірських територій), або усунення економічного дисбалансу в розвитку регіонів, що негативно впливає на умови проживання громадян (правовий режим депресивного регіону), особливостями використання окремих державних майнових комплексів тощо. Отже, правовий режим не формує правоздатність особи, оскільки вона на-

дається усім суб'єктам визначеної категорії, однак прямо впливає на обсяг дієздатності суб'єкта у відповідних правовідносинах. Правовий режим як такий, що прямо впливає на обсяг дієздатності особи, прямо впливає і на можливості особи повною мірою реалізовувати свій відповідний правовий статус.

Відтак, кожен суб'єкт права як конкретна особистість, юридична особа, публічно-правове утворення тощо володіє правовим положенням, яке для кожного є індивідуальним, таким, що утворюється шляхом поєднання окремих правових статусів (як загальних, так і спеціальних) – явищ об'єктивного права, сформованих в праві моделей, що об'єднують як обов'язкові елементи права та обов'язки цього суб'єкта. Причому для кожного конкретного суб'єкта права набір правових статусів є специфічним, залежним від кола суспільних відносин, в якому він перебуває. Отож, якщо правовий статус – це явище об'єктивного права, правотворення, то правове положення формується лише з тих встановлених у праві правових статусів, які активізовані щодо конкретного суб'єкта права, а відповідно, є явищем правореалізації. У свою чергу, правова категорія «правовий модус» одержує дедалі більше визнання і являє собою конкретизацію правового статусу, його елементів як таких, що реалізуються лише на певних стадіях відповідних процесів або в окремих сферах суспільних відносин. І оскільки правовий статус є правовою конструкцією, сформованою безпосередньо для моделювання правових можливостей та правових зв'язків абстрактного суб'єкта права, ця категорія не застосовується щодо об'єкта права, стосовно якого в праві формується правовий режим. Однак ці правові категорії досить взаємопов'язані. Так, оскільки правовий режим встановлює особливі межі реалізації правового статусу суб'єкта права, з огляду на таку модифікацію правового статусу можна відмежовувати відповідні його спеціальні правові статуси та правові модуси залежно від того, при якому спеціальному правовому режимі суб'єкту доводиться реалізовувати свій правовий статус.

Список використаних джерел:

1. Бартошек М. Римское право: понятие, термины, определения / М. Бартошек; [пер. с чешского]. – М.: Юридическая литература, 1989. – 448 с.
2. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе / Н.В. Витрук. – М.: Наука, 1979. – 229 с.
3. Кучинский В.А. Личность, свобода, право / В.А. Кучинский. – М.: Юридическая литература, 1978. – 216 с.

4. Матузов Н. И. Правовой статус личности: понятие, структура / Н.И. Матузов // Правопорядок и правовой статус личности в развитом социалистическом обществе в свете Конституции СССР 1977 года. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1976. – С. 224–225.
5. Новоселов В. И. Правовое положение граждан в советском государственном управлении / В.И. Новоселов. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1976. – 23 с.
6. Бахрах Д. Н. Субъекты советского административного права / Д.Н. Бахрах // Субъекты советского административного права. – Свердловск, 1985. – С. 16–19.
7. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства: [учеб. для юридических вузов и факультетов] / В.С. Нерсисянц. – М.: НОРМА-ИНФРА М, 1999. – 552 с.
8. Поляков А. В. Общая теория права: курс лекций / А.В. Поляков. – СПб: Юридический центр «Пресс», 2001. – 642 с.
9. Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю.Н. Тодыка, О.Ю. Тодыка. – К.: Ін Юре, 2004. – 368 с.
10. Якимов А. Ю. Статус субъекта права (теоретические вопросы) / А.Ю. Якимов // Государство и право. – 2003. – №4. – С. 5–10.
11. Патюлин В. А. Государство и личность в СССР. Правовые аспекты взаимоотношений / В.А. Патюлин. – М.: Наука, 1974. – 244 с.
12. Александров Р. Г. Общество, государство, личность / Р.Г. Александров // Советская юстиция. – 1967. – №17. – С. 4–5.
13. Воеводин Л. Д. Правовое положение личности в науке советского государственного права / Л.Д. Воеводин // Советское государство и право. – 1965. – №2. – С. 44.
14. Матузов Н. И. Личность. Право. Демократия. / Н.И. Матузов. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1972. – 294 с.
15. Попков В. Д. Советский гражданин (правовой статус и ответственность) / В.Д. Попков // Вестник Московского университета. – 1968. – Вып. 1. – С. 3–15. – (Серия «Право»).
16. Корх С. Э. Теоретико-правовые вопросы межотраслевого статуса субъекта предпринимательства в современном российском праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. спец.: 12.00.01 / С.Э. Корх. – Ростов-на-Дону, 1998. – 18 с.
17. Карданов Б. М. Правовой статус и субъективное право / Б.М. Карданов. – Нальчик: Кабардино-Балкарский государственный университет, 1973. – 45 с.
18. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р.О. Халфина. – М.: Юридическая литература, 1974. – 351 с.
19. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підруч. / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
20. Сучасна українська енциклопедія: в 13 т. – Х.: Книжковий клуб, 2007. – 416 с.
21. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Современное написание: в 4 т. / В.И. Даль. – М.: АСТ, 2003. – Т. 4. – 1152 с.
22. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Русский язык, 1960. – 847 с.
23. Харитоновна О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): моногр. / О.І. Харитоновна. – Одеса: Юридична література, 2004. – 324 с.
24. Мицкевич А. В. Некоторые вопросы учения о субъективных правах / А.В. Мицкевич // Правоведение. – 1958. – №1. – С. 28–36.
25. Примак Т. К. Терминологические трудности определения категории «правовой статус» / Т.К. Примак, К.А. Орлова // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – 2012. – Вып. 9. – С. 19–27.
26. Якимчук Н. Я. Структура правового статусу розпорядників бюджетних коштів / Н.Я. Якимчук // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2010. – №1. – С. 54–63.
27. Патюлин В. А. Субъективное право граждан: основные черты, стадии, гарантии реализации / В.А. Патюлин // Советское государство и право. – 1971. – №6. – С. 24–32.
28. Белькова Е. Г. Статус субъекта права / Е.Г. Белькова // Известия ИГЭА. – 2007. – №1. – С. 44–47.
29. Мананкова Р. П. Правовой статус членов семьи по советскому законодательству / Р.П. Мананкова. – Томск: Изд-во ТГУ, 1991. – 228 с.
30. Зинченко С. А. Юридические факты в механизме правового регулирования / С.А. Зинченко. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 152 с.
31. Ровный В. В. Проблемы единства российского частного права / В.В. Ровный. – Иркутск: Иркутский государственный университет, 1999. – 310 с.
32. Витрук Н. В. Правовой модус личности: содержание и виды / Н.В. Витрук // Проблемы государства и права (Труды научных сотрудников и аспирантов). – 1974. – Вып. 9. – С. 43–50.
33. Ровный В. В. О категории «правовой модус» и ее содержании / В.В. Ровный // Государство и право. – 1998. – №4. – С. 86–88.
34. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве / Алексеев С.С. – М.: Юридическая литература, 1989. – 288 с.

Наталія ЯКИМЧУК

**ПОНЯТТЯ «ПРАВОВИЙ СТАТУС», «ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ», «ПРАВОВИЙ МОДУС»
ТА «ПРАВОВИЙ РЕЖИМ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Резюме

У статті досліджено такі правові категорії, як «правовий статус», «правове положення» та «правовий модус суб'єкта права», а також «правовий режим об'єкта права», їх правову природу, зміст, співвідношення та розмежування.

Наталія ЯКИМЧУК

**ПОНЯТИЯ «ПРАВОВОЙ СТАТУС», «ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ», «ПРАВОВОЙ МОДУС»
И «ПРАВОВОЙ РЕЖИМ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ**

Резюме

В статье исследуются такие правовые категории, как «правовой статус», «правовое положение» и «правовой модус субъекта права», а также «правовой режим объекта права», их правовую природу, содержание, соотношение и разграничение.

Nataliya YAKIMCHUK

**THE CONCEPT OF «LEGAL POSITION» «LEGAL STATUS», «LEGAL MODUS»
AND «LEGAL REGIME»: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS**

Summary

In the article investigational such legal categories, as legal status, legal position and legal modus of legal subject, and also legal mode of object of right, them legal nature, maintenance, correlation and differentiating.